

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Ringkonnakohus
Kohtukoosseis	Eesistuja Oliver Kask, liikmed Ruth Virkus ja Silvia Truman
Otsuse tegemise aeg ja koht	27. oktoober 2008, Tallinn
Haldusasja number	3-07-1129
Haldusasi	Arvi Ratassepa kaebus Justiitsministeeriumi 4. mai 2007. a otsuse nr 2-1-20/974 tühistamiseks ja Justiitsministeeriumilt saamata jäänud töötasu eest hüvitise 132 104,65 krooni väljamõistmiseks.
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Halduskohtu 21. novembri 2007. a otsus
Menetluse alus ringkonnakohtus	Arvi Ratassepa apellatsioonkaebus
Asja läbivaatamise kuupäev	Kirjalik menetlus
Menetlusosalised	Kaebuse esitaja – Arvi Ratassepp Vastustaja – Justiitsministeerium

RESOLUTSIOON

1. Tühistada Tallinna Halduskohtu 21. novembri 2007. a otsus ja teha asjas uus otsus asja uueks läbivaatamiseks saatmata.
2. Mõista Eesti Vabariigilt Arvi Ratassepa kasuks välja 75 000 (seitsekümmend viis tuhat) krooni tekitatud kahju katteks.
3. Jätta Arvi Ratassepa taotlus menetluskulude väljamõistmiseks vastustajalt rahuldamata.

EDASIKAEBAMISE KORD

Kohtuotsuse peale võib esitada kassatsioonkaebuse Riigikohtule 30 päeva jooksul arvates otsuse avalikult teatavakstegemisest.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Arvi Ratassepp kõrvaldati kahtlustatavana kriminaalasjas Tallinna Linnakohtu 31. mai 2005. a määrusega nr 05730000182 kriminaalmenetluse ajaks Maksu- ja Tolliameti Tallinna tolliinspektuuri tollijärelevalve teabetalituse peainspektori ametikohalt. Maksu- ja Tolliameti (MTA) 1. juuni 2005. a käskkirjaga nr 2000-K peatati eeluurimise ajaks kaebaja teenistussuhe.

Kaitsepolitseiameti 2. veebruari 2006. a kriminaalasja eraldamise määrusega eraldati kriminaalasjast nr 05730000182 kaebaja materjalid eraldi menetlemiseks kriminaalasjana nr 0691300005.

Põhja Ringkonnaprokuratuur lõpetas kuriteo toime pannud isiku tuvastamatuse tõttu 7. septembril 2006. a kriminaalasjas nr 0691300005 menetluse ning tühistas kaebaja suhtes 28. maist 2005. a kohaldatud elukohast lahkumise keelu.

MTA 22. septembri 2006. a käskkirjaga nr 1624-K lubati 21. septembrist 2006. a kaebajal jätkata teenistusülesannete täitmist.

Kaebaja pöördus 17. jaanuaril 2007. a Justiitsministeeriumi poole taotlusega tulenevalt RVastS § 16 lõikest 1 ametist kõrvaldatud aja eest saamata jäänud töötasu eest õiglase hüvitise 142 838 krooni ja 65 senti väljamõistmiseks. Justiitsministeerium keeldus 4. mai 2007. a kirjaga nr 2-1-20/974 esitatud kahjunõude hüvitamisest. Justiitsministeerium põhjendas taotluse rahuldamata jätmist isiku kohustusega taluda teatavat õiguste piirangut kriminaalmenetluse seadustikus (KrMS) sätestatud kriminaalmenetluse tagamise vahendite kohaldamisel kohtu poolt. See on kriminaalasjas tõe väljaselgitamise huvides. Samuti leiti, et taotluse esitaja ei ole näidanud, mis takistas tal töötamist muul avaliku teenistuse ametikohal või väljaspool avalikku teenistust. Lisaks märgitakse, et kohtu poolt kahju tekitamine on RVastS § 15 kohaselt piiratud juhtudega, kus kohtunik paneb õigusemõistmise käigus toime kuriteo, sellise olukorraga sellel juhul tegemist ei ole.

2. A. Ratassepp esitas halduskohtule **kaebuse** Justiitsministeeriumi 4. mai 2007. a otsuse nr 2-1-20/974 tühistamiseks ja Justiitsministeeriumilt saamata jäänud töötasu eest hüvitise 132 104,65 krooni väljamõistmiseks. Kaebaja põhjendas kaebust järgmiselt.

Tõlgendus, nagu KrMS-s sätestatud kriminaalmenetluse tagamise vahendite kohaldamisel tuleks isikul koheselt asuda muule töökohale, on väär. Nimetatud seisukoht seab kahtluse alla PS § 29 lõikes 1 nimetatud põhiseadusliku õiguse rakendamise. Kaebaja ei osanud eeldada, et tema kahtlustatava staatus kestab poolteist aastat, mistõttu on kaebaja kandnud alusetu usaldusvääruse kaotamisega olulist moraalset kahju. Samuti on kaebaja kandnud töölt kõrvaldamisel olulist materiaalset kahju saamata jäänud töötasu näol ja on seetõttu langenud raskesse majanduslikku seisu.

Kuigi RVastS ei ole antud juhul kohaldatav, ei tähenda see seda, et vastustajal ei teki kohustust hüvitada kaebajale ametikohalt kõrvaldamise tulemusena tekkinud kahju. Kaebaja kõrvaldati küll kooskõlas seadusega, kuid tulenevalt PS §-st 10 on kaebajal õigus kriminaalasja menetluse lõpetamisel tema suhtes nõuda riigilt õiglast hüvitist.

Vastustaja väide, nagu kaebaja ei oleks midagi oma kannatuste leevendamiseks teinud, ei vasta tõele. Majandusliku olukorra leevendamiseks on kaebaja tegelenud ettevõtlusega, olles juhatuse liige Arani Invest OÜ-s.

3. Justiitsministeeriumi vastuses on palutud kaebus jätta rahuldamata põhjusel, et isikutel on õigus nõuda kohtumenetluse käigus, sealhulgas kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamist üksnes juhul, kui kohtunik on kohtumenetluse käigus toime pannud kuriteo (RVastS § 15 lg 1). Kuna kohtunik ei ole pannud toime kuritegu, ei saa ka kaebaja taotlust kahju hüvitamiseks rahuldada.

Viide Riigikohtu 17. aprilli 2001. a otsusele nr 3-3-1-10-01 ei ole asjakohane, sest kaebaja poolt viidatud otsus oli tehtud enne RVastS jõustumist ja vaidlusaluse valdkonna reguleerimist. Samadel põhjustel ei saa lähtuda ka Tallinna Ringkonnakohtu praktikast.

Kaebaja viide PS §-le 29 on iseenesest õige. Samas ei vasta kaebaja passiivne käitumine kahju hüvitamise eeldusele võimaliku kahju tekkimise ärahoidmiseks. Sellest tulenevalt jääb vastustajale arusaamatuks, et kui kaebaja pidi kannatama pikaajalisi kannatusi ja oli sundseisus, siis miks ta ise midagi oma seisukorra parandamiseks ei teinud.

4. Tallinna Halduskohtu 21. novembri 2007. a otsusega jäeti kaebus rahuldamata ja kohtukulud kaebuse esitaja kanda. Kohtuotsuse põhjendused olid järgmised:

- a) PS § 29 lõike 1 kohaselt on Eesti kodanikul küll õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta, kuid seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. KrMS § 141 näeb ette võimaluse kahtlustatava ja süüdistatava ametist kõrvaldamiseks selles sättes ettenähtud tingimuste olemasolul eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel. ATS § 108 punktis 8 on sätestatud, et teenistussuhe peatub ajaks, mil ametnik on ametist kõrvaldatud ATS § 109 lõike 1 või § 110 lõike 1 alusel, samuti ajaks, mil ta on ametist kõrvaldatud mõnel muul seaduses sätestatud alusel;
- b) vastavalt PS §-le 25 on igaühel õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Samas ei sätesta PS, mil viisil, alustel või kuidas isikule kahju hüvitatakse. 1. jaanuaril 2002. a jõustunud RVastS § 1 lõike 1 kohaselt sätestab RVastS avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel rikutud õiguste kaitse ja taastamise ning tekitatud kahju hüvitamise alused ja korra. Kuna kaebaja oli ametist kõrvaldatud Tallinna Linnakohtu 31. mai 2005. a kohtumääruse alusel, siis tuleb võimaliku riigipoolse vastutuse küsimuses lähtuda RVastS-st, millele on pooled oma väited rajanud. Sellest tulenevalt oli taotluse esitamine Justiitsministeeriumile õige;
- c) Justiitsministeerium väidab õigesti, et RVastS § 16 lg 1 ei ole antud juhtumi puhul kohaldatav, kuna õigusemõistmisel tekitatud kahju hüvitamine on eraldi sätestatud RVastS §-s 15. RVastS § 15 lõike 1 järgi isik võib nõuda kohtumenetluse käigus, sealhulgas kohtulahendiga tekitatud kahju hüvitamist üksnes juhul, kui kohtunik on kohtumenetluse käigus toime pannud kuriteo. Samas ei ole kahtlust, et Tallinna Linnakohtu 31. mai 2005. a kohtumäärus on õiguspärane. Niisuguse sätte lisamine riigivastutust reguleerivasse seadusesse väljendab täielikult ja selgelt seadusandja tahet: muu hulgas KrMS-s sätestatud kriminaalmenetluse tagamise vahendite kohaldamine kohtu poolt on kriminaalasjas tõe väljaselgitamise huvides, seega avalikes huvides. Kui kohus kohaldab neid vahendeid õiguspäraselt, siis lasub isikul kohustus teatavat õiguste piirangut taluda ilma selle eest hüvitist saamata. Seadusandja sellist tahet väljendab ka ATS §108 p 8, mille alusel vastupidiselt distsiplinaaraja menetlemisele (ATS § 110 lg 2) ametipalka ei säilitata. Sellist kohustust ei sätesta ka KrMS, millest üldse tuleneb õigus kahtlustatava ametist kõrvaldamiseks. Isiku kahtlustatavana ametist kõrvaldamise tõttu kohtulahendiga tekitatud kahju kuulub riigi poolt hüvitamisele seetõttu ainult RVastS § 15 lõikes 1 kirjeldatud juhul;
- d) käesoleva kaasuse puhul ei ole kohaldatav Riigikohtu 17. aprilli 2001. a otsus nr 3-3-1-10-01 ega ka Tallinna Ringkonnakohtu 5. aprilli 2005. a otsus haldusasjas 3-04-14. Riigikohtu lahend on tehtud enne RVastS jõustumist, mistõttu on arusaadav kõrgeima kohtu poolt märgitu: „...Käesoleval ajal ei ole sellise hüvitise maksmine seadusega reguleeritud, kuid riigi tegevusetus ei saa välistada riigi kohustust üksikisiku ees. Seega võib niisugustel juhtudel nõuda hüvitist õiguse üldpõhimõtetele tuginedes ka siis, kui seaduses vastav erinorm puudub.“ Pärast RVastS jõustumist ei saa enam rääkida vastava erinormi puudumisest ja vajadusest tugineda üksnes õiguse üldpõhimõtetele. Ka Tallinna Ringkonnakohtu ülalviidatud lahend käsitleb kahju tekitamist enne RVastS jõustumist, sealjuures oli isik ametist kõrvaldatud mitte kohtumääruse, vaid Kaitsepolitsei ameti määruse alusel. Seetõttu on nimetatud kohtulahend asjassepuutumatu;
- e) PS-s sätestatud põhiõiguste realiseerimise tingimused ja kord reguleeritakse PS alusel vastuvõetud seadustes ja nende alusel antud õigusaktides. Avaliku võimu volituste

rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel isikule tekitatud kahju hüvitamist reguleerib eelkõige RVastS, kuid ka riigi poolt isikule alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitamise seadus (AVVKHS), mille § 1 lg 1 punkti 1 järgi hüvitatakse alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju isikule, kes viibis kohtu loal vahi all ning kelle asjas on kriminaalasja menetlus lõpetatud eeluurimise staadiumis või kohtu korraldaval istungil või kelle kohta on jõustunud õigeksmõistev otsus. AVVKHS § 5 lõike 4 kohaselt loetakse hüvitise maksimisega isikule hüvitatuks alusetult vabaduse võtmise tõttu saamata jäänud tulu ja sellega tekitatud mittevvaraline kahju. See näitab ilmekalt seadusandja tahet: saamatajäänud töötasu kuulub hüvitamisele üksnes juhul, kui isiku üht olulisemat põhiõigust, õigust vabadusele, on eriti rängalt piiratud. See on ka loogiline seetõttu, et erinevalt ametist kõrvaldatud isikust puudub vahi all viibival isikul võimalus tööd teha ja töötasu saada, mistõttu temale alusetult vabaduse võtmisega saamata jäänud töötasu hüvitamine on igati põhjendatud;

- f) RVastS § 13 lõike 2 järgi saamata jäänud tulu ei hüvitata, kui kahju hüvitamiseks kohustatud isik tõendab, et ta ei olnud kahju tekitamises süüdi, ning lõike 3 kohaselt avaliku võimu kandja vabaneb vastutusest avalike ülesannete täitmisel tekitatud kahju eest, kui kahju tekitamist ei olnud võimalik vältida ka avalike ülesannete täitmisel vajalikku hoolsust täielikult järgides. Seega on saamata jäänud tulu puhul täitmata täiendav eeldus – süü, vastavalt võlaõigusseaduse (VÕS) §-le 1155 hooletuse, raske hooletuse või tahtluse vormis. Õiguspärase kohtulahendi tegemisel süü puudus;
- g) kui kaebajal oleks õigus RVastS § 16 lõike 1 alusel taotleda õiglast hüvitist õiguspärase haldusakti – kohtumääruse eest, oleks see võimalik vaid erakordselt piirava haldusakti korral. Kaebaja ametist kõrvaldamine ei olnud tema jaoks erakordselt piirav, kuna kaebajal oli võimalus samal ajal muud tööd teha. Kriminaalmenetluse igakülgne ja efektiivne läbiviimine on aga kaebaja enda huvides, et vabaneda alusetutest kahtlustustest ja puhastada tema maine. Kaebaja on jättnud tähelepanuta RVastS § 16 lõike 2, mille alusel ei saa hüvitist RVastS § 16 lõike 1 eest nõuda, kui isikute eriline kohtlemine on sätestatud seadusega. Kriminaalmenetluse läbiviimise kord ja selle raames kohaldatavad võimalikud abinõud ja vahendid on üksikasjalikult reguleeritud seadusega. Kui kohus järgib neid kohaldades seadust, siis tuleb asuda seisukohale, et see toimub kriminaalasjas tõe väljaselgitamise huvides, avalikes huvides, on vajalik, kohane ja mõõdukas ning seega ka proportsionaalne, mistõttu isikul lasub kohustus teatavat õiguste piirangut taluda ilma selle eest hüvitist saamata.

ASJAOSALISTE PÕHJENDUSED APPELLATSIOONIMENETLUSES

5. A. Ratassepa apellatsioonkaebuses palutakse halduskohtu otsus tühistada ja teha asjas uus otsus, millega kaebus rahuldada. Apellandi põhjendused on järgmised:

- a) kahju hüvitamise nõude alusena on apellant lähtunud PS §-st 10 ning Riigikohtu 17. aprilli 2001. a otsusest nr 3-3-1-10-01, mitte RVastS §-st 15 või § 16 lõikest 1;
- b) ATS ja AVVKHS vahel toodud paralleel ei ole asjakohane, sest kuigi kaebajalt ei ole võetud vabadust, on tema võimalus valida oma töökohta piiratud, sest ATS välistab eeluurimise all olevale isikule avalikus teenistuses töötamise. Halduskohus on jättnud tähelepanuta kaebaja tegevuse äriühingus ning jõudnud seisukohale, nagu apellant ei oleks teinud midagi kahju ärahoidmiseks. Kuigi äriühingu tegevus ei olnud kaebajale kasumlik, ei saa siinjuures kaebajat süüdistada tegevusetuses;
- c) Kuigi Riigikohtu 7. aprilli 2001. a otsus nr 3-3-1-10-01 tehti enne RVastS jõustumist, on see siiski asjassepuutuv, sest grammatilisel tõlgendamisel saab selle alusel nõuda hüvitist õiguse üldpõhimõtetele tuginedes ka siis, kui seaduses vastav erinorm puudub. Nimetatud sõnastus ei välista vastavat käitumist erinormi olemasolul;
- d) halduskohus on oma otsuses põhistanud, et ATS regulatsioonis ei ole ette nähtud ametipalga säilitamist, kui teenistussuhe peatub KrMS-s ettenähtud korras. Samas on kohus jõudnud järeldusele, et sellist teenistussuhte peatumise alust ATS regulatsioonis ei esine. Kuna kohus on jõudnud seisukohale, et teenistusest eemaldamise eest hüvitise

määramist ei reguleeri RVastS, KrMS ega ka ATS, oleks põhjendatud olnud käsitleda antud teemat kui seaduselünka ning lahendusel oleks pidanud kasutatama analoogiat ATS § 110 lõikega 2;

- e) ebakohane ja arusaamatu on kohtu poolt võrdsustada teenistussuhte peatumine seoses ametniku kahtlustavaks tunnistamisega KrMS alusel ja ATS § 109 lõike 2 alusel, mille kohaselt ametnikule ei maksta tasu aja eest, mil ta oli joobeseisundis ametist kõrvaldatud.

6. Justiitsministeeriumi vastuses palutakse jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja nõustatakse halduskohtu otsusega. Vastuses leitakse, et asjaolu, et kaebaja ei ole esitanud kaebust RVastS § 15 lõike 1 alusel, ei tähenda, et nimetatud säte tuleb kohtuasja lahendamisel arvestamata jätta. Kohus peab otsustama, millist õigusakti ja sätet tuleb asjas kohaldada ja seda isegi juhul, kui menetlusosalised peaksid tuginema teistele õigusnormidele. Halduskohus on põhjendanud, miks ta ei nõustu kaebaja poolt viidatud kahju hüvitamise nõude õigusliku alusega.

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

7. Ringkonnakohus peab esmalt hindama, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada. On tõsi, et PS §-ga 25 ei sätestata, mil viisil, alusel ja kuidas isikule kahju hüvitatakse. Nimetatud põhimõtted reguleeritakse eriseadustega ning käesoleval juhul tuleb asjassepuutuvaks õigusaktiks lugeda 2002. a jõustunud RVastS, mis sätestab avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel rikutud õiguste kaitse ja taastamise ning tekitatud kahju hüvitamise alused ja korra.

8. Vastus tuleb anda ka küsimusele, kas vastustaja ja kohus on õigesti pidanud RVastS § 16 asjassepuutumatuks sätteks. Kui asjas kohaldamisele kuuluvaks sätteks on RVastS § 16, tuleb anda hinnang, kas põhiõiguste piirang ametist kõrvaldamise näol on erakordselt piirava iseloomuga, ning jaatava vastuse korral ja juhul, kui vastutust piiravad asjaolud puuduvad, määrata õiglane kahjuhüvitis.

9. Vastustaja ja kohus on leidnud, et RVastS § 16 kohaldamise käesoleval juhul välistab asjaolu, et kaebaja kõrvaldati ametist kohtumääruse alusel ja õigusemõistmisega tekitatud kahju hüvitamist riigivastutuse puhul käsitleb erinormina RVastS § 15. Kohtumäärusega tekitatud kahju hüvitamist ei saa tõepoolest nõuda RVastS § 16 alusel, kuid käesoleval juhul ei saa kahju tekkimist seostada üksnes kohtumäärusega. Kohtumäärus oli ametist kõrvaldamise vahetuks aluseks, kuid ametist kõrvaldamise kestuse ja seega riive ulatuse osas omas määravat rolli kriminaalmenetlus. Kaebaja on halduskohtule esitanud kaebuses korduvalt viidanud, et soovib hüvitust kui õigeksmõistetut, kellele tekitati kriminaalmenetluse läbiviimisega nii moraalset kui ka materiaalselt kahju ning soovib kahju hüvitamist saamata jäänud töötasu ulatuses. Eeltoodust tulenevalt saab käesolevat kaebust tõlgendada kui kahjunõuet kriminaalmenetluse läbiviimisega tekitatud kahju hüvitamiseks.

10. RVastS § 16 lõike 1 kohaselt võib isik nõuda õiguspärase, kuid tema põhiõigusi erakordselt piirava haldusakti või halduse toiminguga tekitatud varalise kahju hüvitamist õiglases ulatuses. Seega tuleb hinnata, kas kriminaalmenetluse läbiviimine piiras kaebaja õigusi sellisel määral, et piirangut saab lugeda erakordseks. PS § 29 lõike 1 esimeses lauses on märgitud, et Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Järgneva lause kohaselt võib seadus sätestada vaba tegevusala valiku kasutamise tingimused ja korra. Halduskohus leidis, et KrMS §-ga 141 nähakse ette võimalus kahtlustatava ja süüdistatava ametist kõrvaldamiseks selles sättes ettenähtud tingimuste olemasolul eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel ning seega oli põhiseadusega kooskõlas kaebaja teenistussuhte peatumine ATS § 108 punkti 8 alusel.

Käesoleval juhul ei piiratud kaebaja õigust töökoha valikule otseselt seadusega, vaid kriminaalmenetluse kestusega.

11. Riigikohtu halduskolleegiumi 17. aprilli 2001. a kohtuotsuses nr 3-3-1-10-01 avaldatud seisukohad on asjakohased ka käesoleva asja lahendamisel. Riigikohus märkis kohtuotsuse punktis 4 järgmist: „Kui isik kõrvaldati süüdistatavana ametikohalt kooskõlas Kriminaalmenetluse koodeksi §-s 129 sätestatuga, võib ametikohalt kõrvaldatud isikul olla tekkinud kahju saamatajäänud töötasu tõttu. Uuriija määruse alusel ametikohalt kõrvaldamisega kahju tekitamine võib olla õiguspärane või õigusvastane. Juhul, kui tehakse kindlaks ametikohalt kõrvaldamise õigusvastasus, võib isik nõuda saamatajäänud töötasu hüvitamist õigusvastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise sätete alusel.

Riigikohtu halduskolleegium on seisukohal, et ka neil juhtudel, kui ametikohalt kõrvaldamine toimus küll kooskõlas seadusega, kuid isik mõistetakse hiljem õigeks või kriminaalasja menetlus tema suhtes lõpetatakse, peab isikul olema võimalus saada riigilt õiglast hüvitist. Sellisel juhul on isik kahju kandnud kriminaalasjas tõe väljaselgitamise huvides, seega avalikes huvides. Seadusandja peab ette nägema sellise kahju hüvitamise alused ja korra, nagu ta on seda teinud näiteks kriminaalmenetluses alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitamiseks. Käesoleval ajal ei ole sellise hüvitise maksmine seadusega reguleeritud, kuid riigi tegevusetus ei saa välistada riigi kohustust üksikisiku ees. Seega võib niisugustel juhtudel nõuda hüvitist õiguse üldpõhimõtetele tuginedes ka siis, kui seaduses vastav erinorm puudub.“

12. Vastustaja ja kohus märgivad õigesti, et tegemist on enne RVastS kehtestamist avaldatud seisukohtadega, kuid eksivad, leides, et seadusandja on teadlikult välistanud õigeksmõistetu kahju hüvitamise nõude saamata jäänud töötasu osas. RVastS §-ga 16 antakse sellisel juhul kahju nõudeks õiguslik alus. Kaebaja ametist kõrvaldamine kriminaalmenetluse ajaks piirab tema vaba eneseteostust ning, nagu Riigikohus eelpool viidatud lahendis tõdes, võib olla piisavaks põhjuseks kahju hüvitamiseks. Lisaks märgib kaebaja õigesti, et töökohalt kõrvaldamisega aastaks ja neljaks kuuks kaotas ta töötasu saamise võimaluse ning seega pikaks ajaks vahendid äraelamiseks. Kaebaja on kriminaalmenetluse kestel alustanud ettevõtlusega ning olenemata ettevõtlusega seotud sissetuleku suurusest vähendab see asjaolu rikkumise tõsidust. Samas kaebajale, kes ei saanud ette teada, kui pikaajaliseks kujuneb kriminaalasja menetlus ning seega ka piirang ametisse astumiseks ning samas oli veendunud süüdistuste paikapidamatuses, ei saa ette heita, et ta Maksu- ja Tolliameti Tallinna tolliinspektuuri tollijärelevalve teabetalituse peainspektori ametikohalt kõrvaldamise järel ei lahkunud ning muud püsivat ja seega tasuvamat teenistust ei otsinud. Tema puhul oli tegemist ebakindla olukorra ja teadmatusega, mis põhiõiguse riivet suurendas. Eeltoodud asjaolusid hinnates on ringkonnakohtu hinnangul käesoleval juhul tegemist piisavalt tõsise PS §-s 29 sätestatud põhiõiguse riivega, et lugeda RVastS § 16 lõike 1 koosseis täidetuks.

13. Ringkonnakohtu hinnangul ei esine RVastS § 16 lõikes 2 sätestatud vastutust piiravaid asjaolusid. Ringkonnakohus ei nõustu halduskohtu seisukohaga, et põhiõiguste piiramise põhjustas kaebaja või see toimus kaebaja huvides (RVastS § 16 lg 2 p 1). Kaebaja on talle süüks pandud tegevustes õigeks mõistetud, kuna süüdistaja poolt väidetu ei leidnud tõendamist. Sellisel juhul ei saa öelda, et kaebaja põhjustas kriminaalmenetluse läbiviimise. Kriminaalmenetlust ei viida läbi süüdistatava huvides isegi mitte siis, kui menetluse tulemuseks on õigeksmõistmine. Kriminaalmenetlust viiakse läbi tõe tuvastamiseks ja avalikes huvides. Samuti ei näe seadus ette, et kriminaalmenetluse ajaks ametist kõrvaldatud isikule tekitatud kahju ei hüvitata. ATS ja KrMS, mille sätete alusel teenistussuhe peatati, ei näe küll ette selleks perioodiks palga säilitamist või hüvitise maksmist, kuid ühestki normist ei saa järeldada, et seadusega ongi soovitud

õigeksmõistetu kanda jätta kriminaalmenetluse läbiviimise ja palga kaotusega tekitatud kahju.

14. Kaebaja on tekitatud kahjuna nimetanud saamata jäänud palga, mis ta oleks saanud perioodil 1. juuni 2005. a – 20. september 2006. a, ning arvanud sellest maha saadud tulu toimetulekutoetuse näol. Kahjusummana on kaebaja arvestanud 132 104 krooni ja 65 senti.

15. RVastS § 16 lõike 3 kohaselt arvestatakse hüvitise määramisel kasu, mida põhiõiguste või -vabaduste piiramine avaliku võimu kandjale või avalikele huvidele kaasa tõi, piiramise raskust, kahju tekkimise ettenägematust ja muid olulisi asjaolusid. Eelpool märgitust tulenevalt toimus kaebaja PS §29 sätestatud põhiõiguste piiramine kriminaalmenetluse tagamise huvides. Kaebajat kahtlustati korduvalt ametivolituste kuritarvitamises ja pistise võtmises ning ametitegevuses teatavaks saanud saladuse hoidmise kohustuse rikkumises. Käesoleval juhul võiks õiguste piiramise raskust vähendada asjaolu, et kaebajal oli võimalik töötada igal muul töökohal. Samas ei saa jätta tähelepanuta, et kaebaja avalikus teenistuses tööle asumise välistas ATS § 16 punkti 2 piirang, mille kohaselt teenistusse ei võeta isikuid, kes on eeluurimise või kohtu all süüdistatuna kuriteos, mille eest seadus näeb ette vabadusekaotuse, ning kaebajale rakendati elukohast lahkumise keeldu. Kaebajale süüks pandud teod olid kvalifitseeritud KarS § 293 lg 2 punkti 1 ja § 157 järgi. KarS § 293 lg 2 p 1 nägi karistusena ette kuni viieaastase vabadusekaotuse. Oluliseks teguriks kaebaja õiguste piiramise raskuse hindamisel on kriminaalmenetluse ja kaebaja õiguste piiramise kestus – 16 kuud. Ringkonnakohus hindab kaebaja õiguste piiramise raskust RVastS § 16 lõike 3 mõttes keskpäraseks.

16. Kahju tekkimine pidi olema avalikule võimule ettenähtav, kuna seadus palga või muu hüvitise maksmist ette ei näinud. Seega oleks avalik võim saanud kaebaja põhiõiguste riivet ja kahju suurust vähendada kriminaalmenetluse läbiviimist kiirendades. Eeltoodud seisukohti arvestades peab ringkonnakohus 75 000 krooni õiglaseks hüvitiseks.

17. Kohtuotsus tuleb tühistada ning kaebus uue otsusega osaliselt rahuldada. Tulenevalt HKMS § 93 lõikest 4 muudab ringkonnakohus kohtukulude jaotust, kui ringkonnakohus tühistab halduskohtu otsuse ja teeb uue otsuse. Kaebaja maksis halduskohtule riigilõivu 4285 krooni ning 16 senti, ringkonnakohtule 3963 krooni ja 14 senti.

RLS § 22 lg 1 p 3 kohaselt ei võeta riigilõivu ebaseadusliku kriminaalvastutusele võtmisega tekitatud varalise kahju hüvitamise nõude läbivaatamise eest. Seega on käesolevas asjas kaebuse esitamine halduskohtule riigilõivuvaba ning tasutud riigilõivu saab HKMS § 84 lg 4 p 1 alusel tagastada. HKMS § 84 lg 7 kohaselt tagastatakse riigilõiv määruse alusel isiku nõudel. Kaebajal on võimalik esitada taotlus enam tasutud riigilõivu tagastamiseks. TsMS § 150 lg 5 kohaselt riigilõivu tagastamise nõue riigi vastu lõpeb kolme aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal nõue tekkis, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.

Kaebaja esitas ringkonnakohtule ka taotluse õigusabikulude väljamõistmiseks summas 30 255,20 krooni. Ringkonnakohtule on esitatud tõendid kulude kandmise kohta summas 4779 kr 03.11.2006 arve nr 121 alusel (tasutud 03.11.2006) ja 19257,60 kr 01.10.2006 arve nr 111-II alusel (tasutud 01.10.2006). Ringkonnakohus jätab selle taotluse rahuldamata. Kolleegium leiab, et ei ole tõendatud, et need menetluskulud oleks kantud apellatsioonimenetluses, sest need on kantud enne halduskohtu otsuse tegemist. Halduskohtus kantud menetluskulude väljamõistmine on aga võimalik HKMS § 93 lg 1 kohaselt üksnes juhul, kui sellekohane menetluskulude nimekiri ja kulude kandmist tõendavad dokumendid esitati halduskohtule enne kohtuvaidlusi. Nende esitamata

jätmise korral menetluskulusid välja ei mõisteta. Halduskohtule neid dokumente ei esitatud.

Oliver Kask

Ruth Virkus

Silvia Truman